

"אם אין לך מזל ונפלת על שופט שמונה בידי הממשלה - אתה בצרות"

פרופ' וויצ'ך סדורסקי הפולני, אחד המומחים הגדולים בעולם לשחיקת הדמוקרטיה, מתאר את קווי הדמיון בין ישראל לפולין, שבה מפלגת השלטון השתלטה על מערכת המשפט, התקשורת ומוסדות השלטון, ומזהיר: "בפולין יש חוקה ומערכת בלמים ואיזונים חזקה יותר מזו של ישראל"

השולחנות העגולים בשנת 1989, פולין אימצה חוקה ליברלית טובה מאוד. "שנית, לישראל אין חוקה נוקשה, בניגוד לפולין ולהונגריה, שלהן יש חוקה נוקשה שמטילה הגבלות, ולכן לפחות לכאורה עליהן להעמיד פנים כאילו הן מצייתות לה. חוקי היסוד של ישראל מהווים הגבלה חלשה הרבה יותר. "שלישית, בפולין יש מערכת מוסדית משמעותית הרבה יותר של איזונים ובלמים מאשר בישראל, שבה הרשות המבצעת היא חלק מהרשות המחוקקת. "בפולין יש נשיא חזק עם סמכויות אמיתיות, ובהן זכות וטו על חקיקה; שני בתים בפרלמנט - שיש ביניהם לעתים מתח, ולאחר מהם יש סמכות להשהות חקיקה; יש מבקר מדינה - נציג זכויות אדם עם סמכויות רבות, לרבות סמכות לעתור נגד חוקים. המבקר עצמאי ונבחר בקונצנזוס בין הקואליציה לאופוזיציה ולכן קשה להשתלט על המשרה הזו; יש מערכת מסועפת של בתי משפט, לרבות בתי משפט מינהליים שטרם השתלטו עליהם. לכן, בפולין, מבחינה מוסדית, יותר מורכב ליישם את רצון השלטון מאשר בישראל."

במה ישראל שונה מפולין והונגריה?

"ההבדלים מורכבים: ראשית, פולין והונגריה הן חברות באיחוד האירופי ובאמנה האירופית לזכויות אדם, מכוח חברותן במועצת אירופה. זה מטיל הגבלות חיצוניות משמעותיות על כוח הפעולה של הממשלה. הן כפופות גם לבית הדין האירופי לצדק וגם לבית הדין האירופי לזכויות אדם. הגבלות אלו כוללות גם סנקציות כספיות, המוטלות על גופים פיננסיים. ישראל, לעומת זאת, אינה מוגבלת בידי גורמים חיצוניים באותה המידה."

האם לזכותה של ישראל לא עומדת המסורת הדמוקרטית החזקה? "גם בהונגריה וגם בפולין יש מסורת דמוקרטית: בזמן הקומוניזם, למשל, היתה בהן תנועת התנגדות חזקה מאוד - דמר קרטית וליברלית. גם הכנסייה הקתולית תמכה בדיסידנטים דמוקרטים. ומיד אחרי

לך וירוסלב קצ'ינסקי הקימו את מפלגת חוק וצדק (PiS), ששולטת בפולין מאז 2015 והעבירה רפורמות שהעניקו לה שליטה מוחלטת בכל מוסדות השלטון, התקשורת וב"עיקר בתי המשפט. בשנה האחרונה ירוסלב אינו מחזיק במשרה ממשלתית רשמית, אך כמנהיג המפלגה הוא נחשב למנהיג פולין בפועל (לך מת ב-2010). סדורסקי (73), יליד ורשה, גר כיום באוסטרליה ומלמד באוניברסיטת סידני, אוניברסיטת ורשה, ואוניברסיטת יל בארצות הברית. הוא מהמבקרים הבולטים והנוקבים של המשטר בפולין, ונתבע בעבר בידי מפלגת חוק וצדק על שכינה אותה "ארגון פשע", ונתבע פעם נוספת בידי הטלוויזיה הממלכתית על שכינה אותה "גבלסית". בשני התיקים סדורסקי ניצח. האם ישראל תסיים כמו הונגריה ופולין? "הדמיון ברור: גם בהונגריה ובפולין וגם בישראל אחד הצעדים הראשונים של הפוליטאים הסמכותני הוא השתלטות על מינוי השופטים. בהונגריה זה נעשה באמצעות חוקה חדשה, אבל בפולין לפופוליסטים לא היה הרוב הדרוש לתיקון החוקה. או במקום זה, הם ארגנו מחדש את המועצה הלאומית למערכת המשפט, המקבילה לוועדה לבחירת שופטים, שם למפלגת השלטון היה רוב. הם וידאו ששופטים שיושבים במועצה נבחרים בידי הפרלמנט ולא בידי שופטים. והכי חשוב שבחירת השופטים למועצה שונתה כך שהישיא ומפלגת השלטון שולטים בה.

יריב לוי, פה זה לא פולין". בקריאה הזו, בעברית, בחר הפרופסור הפולני וויצ'ך סדורסקי (Wojciech Sadurski) לפתוח את נאומו בפני המפגינים נגד ההפיכה המשטרית בהרצליה השבוע, שהתקיימה על רקע איומו של ראש הממשלה בנימין נתניהו להשית חריצודרית את "המנדט שקיבלנו מהעם". סדורסקי, אחד המומחים הגדולים בעולם לחקר הפופוליזם ושחיקת הדמוקרטיה, הוזמן לכאן להרצות בכנס השנתי של מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים באוניברסיטת רייכמן. במחקריו הוא מתמקד בעיקר בקריסת הדמוקרטיה בפולין; האחים

סדורסקי (מימין) עם פרופ' יניב רוזנאי בהפגנה בתל אביב במוצאי שבת. "אני אופטימי לגבי ישראל, בין היתר כי ההפגנות השפיעו על הנשיא, ראש הממשלה והממשלה"